

GWIAZDA (794) *sb f*

Pierwsze a pochylone (w tym 11 r. błędne znakowanie), końcowe jasne (w tym 5 r. błędne znakowanie).

*sg N gwiazda (155). ◇ G gwiazdy (37). ◇ D gwiaździe (6) [w tym: -źdz- (3), -zdz- (3)]. ◇ A gwiazdę (64) [w tym: -e (1)]. ◇ I gwiazdą (21). ◇ L gwiaździe (6) [w tym: -źdz- (3), -zdz- (3)]. ◇ V gwiazdo (11). ◇ pl N gwiazdy (155). ◇ G gwiaźdz (140); gwiaźdz (126), gwi(a)zd (14). ◇ D gwiazdom (13), gwiazdám (9); -om *RejWiz* (3), *BielKron*, *Mącz*, *SkarŻyw*, *KochFr* (2), *PudłFr*, *SkarKaz*, *SzarzRyt* (2); -ám *Leop*, *BibRadz* (2), *Prot*, *BubBib* (3), *GrabowSet*; -om: -ám *WujNT* (1 : 1); ~ -om *KochFr* (2), -óm (2) *Mącz*, *PudłFr*, -(o)m (9); ~ -ám (8), -am (1); -ám : -am *BudBib* (2 : 1). ◇ A gwiazdy (85). ◇ I gwiazdami (63); -ami (58+1 *kust*), -ámi (2), -(a)mi (3); -ami : -ámi *BielKron* (3 : 1), *SkarŻyw* (2 + 1 *kust*: 1). ◇ L gwiazdach (18); -ach (15), -ách (2), -(a)ch (1); -ách *RejAp*; -ach: -ách *RejWiz* (3 : 1). ◇ V gwiazdy (7). ◇ du N (*cum nm*) gwiaździe (4) [w tym: -zdz- (3), -źdz- (1)] *OpecŻyw* 11v, *Mącz* 17d, *KochPhaen* 16, *SkarKaz* 81b.*

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XIX w.

1. *Ciało niebieskie widoczne z ziemi w postaci świecącego punktu (pojmowane często jako czynnik mający wpływ na los ludzki); stella Murm, Mymer¹, BartBydż, Mącz, Calep, Cn; sidus Murm, BartBydż, Mącz, Calep, Cn; astrum Murm, Mącz, Cn; iubar Mącz; aster Calep; ignis, lux Cn (779) : Sindmého [!] dnia gwiazdy wlfytki tak ty tzo błędny biég maia/ tak ty tzo iednako fie obratzaia/ ognińté brody z fiebie wypulfczą/ iako widámy kométy. *OpecŻyw* 193v, 21 [3 r.], 23v, 24 [2 r.], 180, 186v [2 r.]; *PatKaz III* 110v, 126v, 132; *Murm* 4 [2 r.]; *Mymer¹* 3v; *BartBydż* 143; *TarDuch B*; *BielŻyw* 136, 154; Dokazuje tego podobienstwo Iż gdy kto ftoi w dole głębokim, tędy ku niebu patrząc może gwiazdy widziec też frzod biała dnia *GlabGad* B6; *MiechGlab* *4 [2 r.]; Ofatecznie fiedm iefth gwiazg [!] na wierzchu nieba na ktorich fie niebo obracza według prostych domniemania. *KłosAlg* A3v; *WróbŻółt B6v*, hh7; Y kur będzie mało/ bo w wigilią Bożego narodzenia w noci mało było gwiazd/ tedy y Iaiecz vkązuie fie być na ten rok niewiele. *LudWieś B*; *HistAl* A7 [2 r.], Mv; Dzyeń káždy pyęknofcyą fwą moc yego zeznawa/ Noc od gwyazd ofwyecona náukę nam dawa *LubPs* E2v, ff2v [2 r.], hh; Záfz on podroźny iádąc w nocy w tey iáлноści/ Nie vzywa rokfofzy widząc odmienności/ Ná powietrzu ná gwiazdách/ á dnia fie nádzyewa *RejWiz* 2v; Tákze teżfą ná niebie/ co fie nie ruzfáia/ Rozne gwiazdy/ drugie też co wolno lataia. *RejWiz* 145v, A2, 115, 128v, 145, 148 [3 r.] (13); *Leop Gen* 1/16, *Iudic* 5/20, *4.Esdr* 15/35 [2 r.], 40, 44 (9); IVpiter był zacny Krol/ zá wieku złotego/ Y dzis ná wieczną pámięć/ fławna gwiazdá iego/ Imieniem iefť przezwaná *RejZwierz* 48; *BibRadz Gen* 1/16, *4.Esdr* 15/35 [2 r.], 38[39], *Apoc* 8/11; *BielKron* 138, 276 [2 r.], 292v, 444, 444v; Ale y ona nauka piekna iefť ktora fie około oquitości gwiazd porufzen/ wielkościach/ y roznościach obiera. *KwiatKsiąż* I3v, I3v; Iugula iugla, vel Gwyazdá álbo świętego Iákubá páliczká. *Mącz* 177b; Orion, Imię gwiazdy. *Mącz* 268d, 15a [2 r.], 17d, 18b, 81b, 126c (19); A iesli Práktykarzom náfzym wierzyć mamy/ Przeczże fwych obyczáiw wždy nie polepfzamy? Odmiańy nie wiem iákiey gwiazdami dochodzą *Prot D*; inne Gwiazdy / iáko Mámki/ Piáltunki/ nie ofobnie iednemu/ ále wlfyfťkim pófpolicie fłużą *SienLek* 31, 30, 30v, 31; S tákowego póftánowienia gwiazd/ że będzie w známieniu ognińtym/ poznawam że fie tám okaże bárzo wielką y ftráfzliwa Kometá y wielkie dźiwy ná powietrzu. *LeovPrzep* E4, bv, Av, A2 [2 r.], A2v [2 r.], A3v, E3v; Bo ácz*

tych wiele dziwow oczymá widzimy/ Máło przed ię rozeznáć co to iest vmiemy. Iáko ták cięzkie niebo záwiřło nád námi/ Iáko iest przyřtroiono pięknemi gwiazdami. *RejAp* AA5v; Potym powiáda Apořtoř/ iż gdy ię obrociř do wořania onego/ iż vyrzař iákoby řyná człowieczego miedzy řiedniá řwiecznikow chodzącego/ řiedń gwiazd w ręku dzierżącego *RejAp* [13], 12, [13], 15, 16v, 33v (14); *GórnDworz* L15v; *HistRzym* 76v, 99v; A trzy obrawřzy ię czo mędrřzy á zacnieyřzy/ řzli zá oná gwiazdá/ która ie dowiodłá áż do zyemie żydowřkiew. *RejPos* 35v, 5, 19v, 35 [3 r.], 35v [7 r.], 36 (21); *RejZwierc* 120v, 152v; *BudBib Gen* 1/16, *Iob* 22/12, *Is* 14/13, 4. *Esdr* 16/57; *BudNT Apoc* 1/16, 20; *CzechRozm* 6v; *SkarJedn* 8, 55; *Calag* 466a; *KochPs* 26, 45, 173, 193; dař teř ná morze rozne wiátry/ ná iázdę y pływánia ludzkie/ drogę im ná řamych gwiazdach vkázuiąc. *SkarŻyw* 259, 25 [4 r.], 26 [3 r.], 27 [2 r.], 243, 560; Mężnieř z Króřá Polřkiego huffy pořępowář/ A gwiazdyř řprzyáźliwé řobie obiecowař. *KochJez* A4; Y té ogniřté gwiazdy rozřiané po niebie řwiádkiem/ że nic miřřzego niémam okrom ciebie. *KochFr* 98, 24, 125; Wřzytki gwiazdy tym pięknym wzorem vřádzoné: Póymuie z řobá niebo nieuřtánowioné. *KochPhaen* 2; Sidłá/ którym ziętá iest oboiá rybá/ Zbiegáią řye ná ořtrym czubie Wielorybá Pod iednę řpólná gwiazdę/ która ták węźłowi Temu należy/ iáko y Wielorybowi. *KochPhaen* 15, 1 [2 r.], 2, 3 [2 r.], 6, 7 [2 r.] (26); Bo cię cáłey nocy Z rąk niewypuřcim/ áż dzień iáko trzebá Gwiazdy rořpędzi co do iedney zniebá. *KochPieř* 4, 9, 11, 29, 71; Bo przepláćić twe dáry/ któréc gwiazdy dáły/ Zá toby wřzytkich króřów bogáctwá nie řtály *PudřFr* 60, 68 [2 r.]; *ArtKanc* B3, B9v, C9v, C13, C13v [2 r.], P14; *Calep* 106b, 249a, 978b, 1004a [2 r.]; *GostGospSieb* +3v; Y ztámtąd zkąd zorzá nam biały dzień podáie/ Y ztámtąd/ zkąd czarna noc z gwiazdami nářtáie/ Y gdzie bliřko ogniřtych kóř ludzie vřiedli/ Zeby z wřzytkiego řwiátá moc ná Troiá zwiedli. *GórnTroas* 8, 73; Lecz ia Egipřtkiew wiáry nie znam w řobie/ Nie gwiazdam Boże/ lecz dawam cześc tobie *GrabowSet* E, Dv, D4v, E2v, F3, Mv, N; *KochFrag* 22; y onę nam ná pámięć przywodzi niewiářtę/ w księgách obiáwienia Ianá ř. řłóńcem przyodzianá/ á ná głowie koroná przeřliczná z dwunařtu gwiazd ozdobioná. *LatHar* 509, 345, 346, 476 [2 r.], 632, Aaa7v; *KołakSzczęřł* Av; á miał ná řwey řáwey ręce řiedm gwiazd. á z vřt iego miecz z obu řtron ořtry wychodziř *WujNT Apoc* 1/16, *Matth* 2/2, 7, 9, 10, s. 8 [3 r.] (12); *SiebRozmyřł* F4v, G, K4v; *WitořLut* A6; *KmitaSpit* B2; Z tego im dař pomoc y przyřęp/ czym ię bawili: náuká okořo gwiazd. która náuká dziwnie iest vćieřzna/ y dziwná mądrořc Bozká vkázuię *SkarKaz* 518a; Wieřczby z gwiazd zgániř P. Bog. *SkarKaz* 518a marg, 517b, 518a [8 r.], b, 519b; *PaxLiz* Cv; y dla tego teř tá Argo prze iey wielką godnořc do niebá miedzy gwiazdy przenieřiona iest *KlonFlis* A3v, B4; *SapEpit* A2; DRVDZY zář řá ze złego nářogu złodzieie; Zadná ię to naturá y gwiazdá nie dzieie: Ale złę towarzyřtwo y złę wychowánie/ Y teř złych obyczáiw niepokármovánie/ Y dobrá więć nátureę częřtokroć zepřuie *KlonWor* 8; áż tám gdzie powřtawá Noc ciemna gwiazdom řwiátłóřci dodawá. *SzarzRyt* A3v, A3, B3v, B4.

W połączeniu z imieniem lub przydawką od imienia (4): rzekłá Anektánábus řynu Alexandrze/ pogłáday ná gwiazdi báč gwiazdę Herkuleřowę iako ię řmęciř/ á Merkurius ię wefeli/ Iowifzá teř widzę iařnącego *HistAl* A7v; *BielKron* 445v; S teřże teř gwiazdy Marřá/ okázuię řye przyřc ná ludzie niekorych Miařł řławnych niedořtátek/ háńba/ y rzedzićielá odmiáná. *LeovPrzep* A3v, A3v.

W połączeniach szeregowych (18): Stworzyćiel niebá y ziemie, gwiazd, morza y gor, który mi řwe przeřęgnanie dař á boiazn řwá vtwierdziř wemnie, záwięzuie mię křłuzbie řwey *BielŻyw* 149;

MurzNT Mar 13/22; Zątrąbił też Angioł czwartý/ y zaráżona była trzečia część flońcá/ y trzečia część kxiężyca/ y trzečia część gwiazd *Leop Apoc* 8/12 [przekład tego samego tekstu *BibRadz*, *RejAp* 75, *WujNT*], *Ioel* 3/15; *BibRadz* *Ioel* 3/15, 4. *Esdr* 6/45, *Apoc* 8/12; *OrzQuin* A4; *RejAp* 75; *KuczbKat* 95; Wízyłcy Anyołowio iego/ Wízytki woýłká wyznaycie go. Słońce/ y koło miesięczné/ Wyznaycie go gwiazdy wdzięczne. *KochPs* 214; *ArtKanc* I7; *WujNT* *Matth* 24/29, *Mar* 13/25, s. 364, *1.Cor* 15/41, *Apoc* 8/12; *SkarKaz* 205a.

W porównaniach (110): *BierEz* G2; ale iako światłoftz miedzi tziemnościami / mieliątz miedzi gwiazdami/ tako fwiécila dziewitza Mariá miedzi ijnymi panⁿami. *OpecŻyw* 2v, 187v, 189; *PatKaz* I 18; *PatKaz* II 82v; *PatKaz* III 90, 113, 126, 126v [5 r.]; *RejPs* 114v; *HistAl* A6v, H4, Mv; *LubPs* E3 marg; Iełłize fwego pyęknie nie połłáchifz gniazdá/ Tedy pewnie zágásnielz by przy flońcu gwiazdą. *RejWiz* 99v, 122v, 132, 154v [2 r.], Cc6; *Leop Gen* 26/4, *Eccli* 50/6, *Ier* 33/22; *BibRadz* I 7c marg, *Gen* 22/17, *Eccli* 44/22[23]; á kthorzy fpráwiedliwości vczą wiele ludzi/ iáko Gwiazdy ná wieczność trwáią. *BielKron* 467v, 11v, 13, 90v, 138, 463v; *Radiatus stellae modo*, *Promieni*fti yáko by gwiazdą. *Mącz* 345a, 414b [2 r.]; *RejAp* 62v, 64 [2 r.], 186; *GórnDworz* Gg4v; Nu miły Abraámie/ damci ia thobie wiele zyemie pošieć/ rozmnożęć ia iáko gwiazdy pothomftwo twoie. *RejPos* 297v [przekład tego samego tekstu *Leop Gen* 26/4, *BibRadz Gen* 22/17, *BielKron* 13, *SkarŻyw* 286], 6, 7v, 42, 222v, 223, 262, *Ooo3v*; Infza ielłt iáłność flońcá/ infza iáłność Księżycá/ á infza ielłt iáłność gwiazd: bo gwiazdą od gwiazdy rozna ielłt iáłnością/ ták też y vmárłych zmartwychwftanie. *KuczbKat* 95 [przekład tego samego tekstu *ModrzBaz* 89, *WujNT* 84, 364, *1.Cor*15/41, *SkarKaz* 549b]; *RejZwierc* 69; *BudBib Deut* 1/10, *Dan* 12/3, *Eccli* 44/22[23], 50/6; *StryjWjaz* B2v; *PapPan* C3v, H4v, Eev, Ee3; *ModrzBaz* 89 [2 r.]; rościągnął ie [niebo] iáko piękny kobierzec háftowány drogiemi kámeñmi [!] y perlámi/ tákimi rozliczney świátłości gwiazdami/ y promieńmi złotemi *SkarŻyw* 258, 32 [3 r.], 112, 285, 286, 328, 552; vkáz fwé oczy Gwiazdom rowné *KochFr* 106; *KochPhaen* 8; *KochPieś* 13; Nieprzeplácona Doroto/ Co miedzy piędzmi złoto/ Co Mieśiác miedzy gwiazdami/ Toś ty ielłt miedzy dżiówkami. *KochSob* 68; *PudłFr* 32, 70; *Calep* 1004a; *Phil* O2; *KochFrag* 27; *LatHar* 465; *KolakSzczęśl* C3; *WujNT* 84 [2 r.], 364 [3 r.], *Rom* 4/18, *1.Cor* 15/41 [3 r.], *Hebr* 16/12, s. 836 [2 r.], *Yyyyy4v*; Iáko ono ciáło Chryftufowe w ogroycu okrwáwione [...] dżiś fię rołkwitnęło nád wízytki roże y lilie y gwiazdy y kámienie drogie/ y nád fámo flońce: Ták y náłzym fię sftanie *SkarKaz* 205a, 549a, b [4 r.]; Szłá pará pánién káżdá z nich zołobná/ Gwiazdżie podobná. *KlonFlis* G4v; *SapEpit* A4v; Hełper iák iáłna ielłt miedzy gwiazdami/ Ták tve wfpániále Pánno nád Pánnami Są obyczáie *SzarzRyt* D4v.

W charakterystycznych połączeniach: gwiazda biała, błyszcząca, boża, ciemna (2), drobna, gęsta, gorająca (3), gorąca, mała, mnoga, mocna (2), nadobna, nawyższa, niezliczona, nowa (8), obca, ognista, palająca, piękna (2), płona, prawa, rozliczna (2), rozmaita, rozna (2), sławna, spolna, sprzyjażliwa, sroga, straszna, śliczna (4), średnia, świetna, wdzięczna, wielka (4), złota (5); gwiazd(y) aspekt, mijanie, obrocenie, ogień, położenie, poruszenie, porządek, postanowienie, rozdział (2), spiknienie, złączenie; około gwiazd nauka (2); z gwiazd prorocstwo, wieszczba (2); gwiazdami natknąć, ochędożyć (2), przyozdobić, uhaftować (2); gwiazdami natkniony, (o)sadzony (3), ozdobiony (uzdobiony) (4), przyodzian, przystrojon.

Frazy: peryfr. »gwiazdy z nieba się rozbieżą« = *nastanie dzień (1)*: Stół dziś ma być obfity: siedzieć w nocy trzebą/ Náléwác winá łczodrze: aż łye gwiazdy z niebá Rozbieżą *PudłFr* 73.

»gwiazda (s)pad(ł)a (*a. upadła, a. wypada*); padnąca gwiazda« [*szyk zmienny*] (13; 1): *MurzNT Mar* 13/22; Náfzym łie oczom ták zda/ że gwiazdy łpadáią *RejWiz* 151v; *BibRadz Apoc* 8/10; *BielKron* 463v; *Stellans volatus Graece dicitur Lampyris, Lecąca/ pádnąca gwiazdá. Mącz* 414b; *RejAp* 62v, 64, 73v, 74v; *RejPos* 6; Y zátřąbił trzeci án-ıoł/ y łpadłá zniebá gwiazdá wielká [*et cecidit de caelo stella magna*] goráiąca/ iáko łwiecá/ y pádlá ná trzeciá część rzek/ y na źródłá wodne. *BudNT Apoc* 8/10 [*przekład tego samego tekstu BibRadz, RejAp* 73v, *WujNT*]; *WujNT Matth* 24/29, *Mar* 13/25, *Apoc* 8/10.

»gwiazda łwieci; (za)łwiecić, łwiecący jako(by) gwiazda; gwiazdami łswiecać (*a. łswiecić*)« = *stella lucet Vulg; stellare Mącz, Cn* [*szyk zmienny*] (10; 10 : 2; 2): *OpecŻyw* 187v; Rozdzielał wody byłtre ciekące że łtać mułiały iáko mur zákrywáiąc łe wdzień gorący chłodzácemi obłoki/ á wciemnołci nocney iáko ogniem iálnem łe gwiazámı łwłecał. *RejPs* 114v; á oczy miał łwiecące iáko gwiazdy *HistAl Mv*; *RejWiz* 122v, 132; *Leop Eccli* 50/6; *BielKron* 136v, 445v; *Mącz* 414b [2 r.]; *RejAp* BB4, 53v; *RejPos* 222v, 223, *Ooo3v*; *PaprPan* Ee3; *SkarŻyw* 32, 328; *ArtKanc* B3, I2v; *Calep* 1004a; Tálz gwiazdá łpráwá łego przed nimi łwieciłá/ Y iuż do onéy łzopki twoiéy prowadziłá/ W któróreys z łynem twoim/ łwięta Mátko byłá *SiebRozmysł G*; *SkarKaz* 549a, 609b.

»gwiazda łschodzi« = *stella exoritur a. surget Mącz* [*szyk zmienny*] (3): *Surgentibus astris*, Gdy gwiazdy włchodzą. *Mącz* 435b, 269a; *ArtKanc* T4v.

»zácmi się gwiazda« (3): *PatKaz I* 7v [2 r.]; *Pirwey* niź łie zácmi łłonce y łmiełac y gwiazdy/ y *pirwey* niź łie náwrocą obłocy po dełzczu. *BielKron* 82.

Zwroty: »gwiazdy łczyć [= *obserwować*]« (2): A ták kiedy [*gwiazdarz*] gwiazdy łczył/ Wpadł w doł ktorego łniebaczyl *BierEz* L.

»patrzyć, pogłądać na gwiazdy« = *zajmować się obserwacją gwiazd w celach naukowych albo aby móc przepowiadać z nich przyszłość* [*szyk zmienny*] (6 : 1): Y patrzył na gwłazdy [!] kthorych barzo łwiadom był. *BielŻyw* 2, 4; *HistAl* A7, A7v; *BielKron* 122v, 123; Niech łtoią á wybáwiá cię wıelzczkowie twoi łniebłcy/ co pátrzą ná gwiazdy/ ráchuiá łmiełacie/ ábyć przyłzłe rzeczy łpowıedzieli. *SkarKaz* 518b.

»gwiazdy łzpowıedac, z gwłazd łpowıedac« = *przepowiadać przyszłość z gwłazd* (1 : 1): A gdy náwylk łnieczęgo Alexánder łd łniego/ chcąc dołwıadczyc łełli tráfi łobie cżęgo drugie vczy/ co łie łmu przydác ła/ łpowábił ło w nocy nád łeden łzpekop áby gwłazdy łzpowıedacł. *BielKron* 123; [*gwłazdarze*] z gwłazd chcą łpowıedac łudziom przyłzłe łch łzypadki/ łzczęłcie ábo łniełzczęłcie. *WujNT* 8.

»na gwłazdach łrozumiec« (2): łeden był Zoroáłtes/ á Tales był drugi/ Obádwá łPhilozophi/ á łniemálz łni łługi. A obádwá ná gwłazdach wıele łrozumıeli/ Cżárnokłięłką náukę łthez łobá łvmıeli. *RejWiz* 126v, 152.

»łszrod gwłazd łsiedzic, w łdomu gwłazd łsieć« = *blyszczec, zabłysznc na łniebie jako gwłazda* (1 : 1): *Szrod gwłazd łsiedzı Scipio*/ [...] Y cny łIulıufz łswıeac/ łwym dáie łrok żyzny. Albo łełli łHerkules y łPollux z Káłtorem łTo łobie zálłuzylı: y łty łtymże łtorem łIdacż (řzecz łpewna) łmieć łto łd łnas łbędzıełz/ Y łdni łpełen w łdomu gwłazd łpo łtych łpracách łłędzıełz. *BielSenJoach* 3-4.

»zliczyć (a. policzyć) gwiazdy; mogą być policzone gwiazdy« = *numerare stellas Vulg, PolAnt* (3; 1): Wezrzy w niebiołá/ á žlic gwiazdy iezli możefz: I rzekł mu: Ták będzie Plemię twoie. *Leop Gen* 15/5 [przekład tego samego tekstu *BibRadz, SkarŻyw* 284]; Iáko niemogá być policzone gwiazdy niebiekie [Sicut enumerari non possunt stellae caeli]/ áni pomierzony piałek morški: ták rozkrzewię nálienie Dawidá flugi moiego y Lewity fluzebniki moie. *Leop Ier* 33/22; *BibRadz Gen* 15/5; *SkarŻyw* 284.

Wyrażenia: »bieg(anie) gwiazd« = *cursus siderum Mącz, Modrz; meatus siderum Mącz* [szyk 4 : 2] (6): *Leop* *B2; Ten ná wyfokiey gorze Kánkazus miešzkáiąc/ Alstrologią/ tho iešt bieg niebá y gwiazd/ wyrozumiał *BielKron* 273; *Mącz* 217a, 385d; *ModrzBaz* [16]v; *GórnTroas* 28.

»gwiazd blask« (1): Kto fię/ gdy niebá chmurá niezákrywa Pátrząc ná iáłnych gwiazd błáfk [!] niezdumiwa? *SzarzRyt* A3.

»fortunna gwiazda« (1): Prosperum sydus, Fortunna gwiazdá/ Fortunę zwłázczá nošząca. *Mącz* 327c.

»gwiazda jasna (a, jasnąca), łsnąca; jasność, światłość gwiazd; w światłości gwiazda« = *claritas stellarum Vulg* [szyk 13 : 9] (15 : 1; 4 : 1; 1): tak iž włfytkich aniolow ij fwiętych tzudnoftz/ naprzeciw tzudności dziewice Marié/ iešt iako fwiatloftz miešiatza albo gwiazd przeciw flońtzu. *OpecŻyw* 189; *PatKaz II* 82v; *HistAl* A6v, I7, Mv; Pochwalciefz go y wy włfytki w fwiátłości fwey gwiazdi Iž was pan iáłnością fwoią tu ošwieca záwżdi. *LubPs* ff3v; Tákiefz gdy niebu kazał wydác iáłne gwyazdy/ Aby s flońcem z miešiacem nam šwieciły záwżdy. *RejWiz* 128v, 122v; *BielKron* 138; *GrzegRóżn* N4v; *LeovPrzep* B4; *RejAp* BB; *KuczbKat* 95; *StryjWjaz* B2v; *PaprpPan* Ee3; Twóy czyn iešt niebo/ twoich rąk robotá Gwiazdy iáłnieyže wybránego złotá *KochPs* 11; *GórnTroas* 28; *GrabowSet* Kv; *WujNT* 364, 1. *Cor* 15/41; *SapEpit* A4v; *SzarzRyt* A3.

»kosmata gwiazda« = *kometa; cometa, crinita stella, pogonia(s) Mącz* (3): Cometa, Kořmáta/ Kudłáta gwiazdá/ Kometá. *Mącz* 61a, 68d, 308a.

»kudłata gwiazda« = *kometa; cometa, pogonia(s) Mącz* (2): Pogonia vel pogonias, Kořmáta/ kudłáta gwiazdá/ kometá. *Mącz* 308a, 61a.

»gwiazda latająca (a. lecąca)« = *lampyris, stellaus volatus Mącz; aporrogas Calep* [szyk 1 : 1] (2): *Mącz* 414b; Aporrogas – Gwiazda lataiąca. *Calep* 82b.

»miegocąca gwiazda« (1): Izałz będziefz mogł złączyć [!] miegoczące gwiazdy [!] ktore zowá báby/ ábo okrąg wozu niebieskiego będziefz mogł rozerwác [Nunquid coniungere valebis micantes stellas Pleiadas aut gyrum Arcturi poteris dissipare]? *Leop Iob* 38/31.

»gwiazda miesięczna« (1): Niebiołá/ gwiazdy miešięczné/ Y floneczne złoté kołá To wšyftko chwal Páná zgołá. *ZawJeft* 17.

»gwiazda niebieska, na, w niebie« = *stella caeli Vulg, PolAnt; sidus a. signum coeleste Mącz; sidus caeli Vulg; exercitus a. militia caelorum PolAnt* [szyk 45 : 4] (34 : 14 : 1): *BielŻyw* 151; *RejPs* 216; *KrowObr* 111; *Leop Gen* 26/4, *Ier* 33/22; *BibRadz* I 7c marg, *Gen* 22/17, I 386b marg; *BielKron* 11v, 13; *Mącz* 15a, 33c, 76c, 304b, 384b (8); czegoby záište nieczynił/ by był zá pewne niewieđział/ že gwiazdy niebiekie fá oznáyieniem wiela rzeczy ná šwiecie. *LeovPrzep* bv, a3, bv, b2v [2 r.], b3; *HistRzym* 81; *RejPos* 34v, 42; wytáwił tež y ołtarze báłwánom/ á náładził gáie pošwięcone/ y klániał fię wżem gwiazdam niebieskim y służył im. *BudBib* 2. *Par* 33/3, *Deut* 1/10, 2. *Par* 33/5; *PaprpPan*

C3v, H4v, Eev; *KochPs* 213; *SkarŻyw* 27, 285, 286; Gdy oto raz z słońcá y Księżycá ktore fą dwie naprzednieyże gwiazdy ná niebie/ ábo światłami wielkimi iáko ie Moizelz názwał. Oni raz Christuś z wietłze⁸⁰/ á Máryą z drugiego czynią *CzechEp* 172; Wolno iéy w niebie gwiazdom fię dziwowác/ Y ípórnym biegom zbliłká przypátrowác. *KochFr* 57; *KochPhaen* 2; *ArtKanc* B6; *GórnRozm* N3; *LatHar* 465; *WujNT Mar* 13/25, s. 422 marg, *Rom* 4/18, *Hebr* 11/12, *Apoc* 6/13, 12/4.

»gwiazda (o) błędna, błakająca się, niebłędna« = planeta *Mącz* [szyk 4 : 3] (4 : 2 : 1): *Mącz* 302d; *Prot* B2; Gwiazd nie błędnych/ y kołá/ y znáki pokażę. *KochPhaen* 17; Nie frogie mi w íwym biegu lotne gorne kołá/ Nie frogie błędne gwiazdy/ ni íam Titan zgołá. *RybGęśli* C2v; *WujNT* 836 [2 r.], Yyyyy4v.

»ogonista gwiazda« (1): *Aconitae*, Kometá/ álbo pozorziłta/ ogoniłta gwiazdá/ formam sagittae praeseferens. *Mącz* 2d.

»pozorzysta gwiazda« = *acontiae* [pl], *crinita stella* *Mącz* (2): *Crinita stella*, Kofmáta/ Pozorzziłta gwiazdá/ Kometa. *Mącz* 68d, 2d.

Zestawienia: »gwiazda jutrzenna (a. jutrzna), jutrzenska, rana« = *lucifer*, *venus*, *vesper* *Mącz*, *Cn*; *stella matutina* *Vulg*, *PolAnt*; *astrum matutinum* *Vulg*; *iubar*, *phosphorus*, *stella Veneris* *Cn* [szyk 5 : 3] (6 : 1 : 1): Iáko gwiazdá iutrzenna w pószrodku mgły/ á iáko miefiąc pełny íwiecąc we dni íwoie: Y iákoby słońce iáíne/ ták y on íwiecił w kościele Bożym. *Leop Eccli* 50/6, *Iob* 38/7; *Lucifer*, *Iutrzenká* gwiazdá *Mącz* 201a, 176a, 483d; *BudBib Iob* 38/7, *Eccli* 50/6; *ArtKanc* T4v.

»gwiazda morska« = *arctos*, *helice*, *stella marina a. maris a. polaris* *Cn* (1): rzeczona yeft bouyem marya yako by gwyazda moríka która yeft moczna yáína *PatKaz III* 113.

»psia gwiazda« = *canicula* *Murm*, *BartBydż*, *Mącz*, *Cn*; *Syrius* *Mącz*, *Calep*, *Cn*; *antecanis*, *canis*, *procyon* *Mącz*, *Cn* (5): *Murm* 4; *Canicula*, *suczka*, *psya gwyazda*, *psyanka* *BartBydż* 22; *Procyon* *stella quae et Canicula dicitur vel Syrius Anticanis*, Gwiazdá ktorą kániculá/ álbo pfiánká/ álbo pfią gwiazdá zową. *Mącz* 324c, 33c; *Calep* 984b.

»gwiazda pułnocna« (2): á iáko íełt rzecz íłta íż ten lud íełt z drugiey ítrony gwiazdy pułnocney/ około kthorey ow woz ná niebie obraca íie/ zową *Polus Arcticus*. *BielKron* 295, 292v.

»siedm gwiazd« = *pleiades*, *vergiliae* *Murm*, *BartBydż*, *Mącz*; *hyades*, *septemtriones* *Mącz*; *cynosura* *Calep* [szyk 8 : 1] (9): *Murm* 5; *BartBydż* 168; *Arctos*, *Latine*, *Ursa*, *Wóz niebieski*/ álbo *Niedźwiedz* yako niektórzi zową/ Známie siedmi gwiazd niebieskich ná pułnocy íwiecących. *Mącz* 15a; *Hyades*, *septem filiae Athlantis et septem stellae in capite tauri*, *Siedm gwiazd ná czele Bykowym známieniá niebieskiego*. *Mącz* 160a, 15a, 384b, 485a; O z iákim íe weselem przyiáł/ zwłázczá íż miał máło przed tym przez íen widzenie/ íż ná íedney pułczy miełzkanie mu P. B. budował/ á siedm go gwiazd do niego prowadziło. *SkarŻyw* 291; *Calep* 284a.

»wieczorna, nocna gwiazda« = *hesperus*, *vesper*, *vesperugo* *Mącz*, *Cn*; *noctifer* *Calep*; *hesperugo*, *noctiluca*, *venus* *Cn* (2 : 1): *Lucifer et vesper zwána/ yutrzenna y wieczorna gwiazdá teź yáínienie álbo íłzczenie káżdey rzeczy*. *Mącz* 176a, 155c; *Calep* 705b.

»zwierzęc(i)a gwiazda« = *hesperus* *Murm*, *BartBydż*, *Calep*; *vesper* *Murm*, *Vulg*, *Calep* (5): *Hesperus*. [...] *Zwyerzęcyá gwyazda*. *Vesper* idem. *Murm* 5; *BartBydż* 68; I záíł ty wywodzyłł

Iutrzenkę czáfu fwego/ y Zwierzęcey gwiazdzie nád fyny ludzkiemi naftáwác kazełz? *Leop Iob* 38/32; *Calep* 480b, 1117a.

Szeregi: »gwiazda, (albo, takież) kometa« [szyk 3 : 2] (5): *Mącz* 2d, 61a, 68d, 308a; Zá tego też Papieżá widano wielkie cudá na niebie/ ták iż fie fámy komety tłučky/ tákież gwiazdy. *BielKron* 163v.

»księżyc i gwiazda« = *luna et stella Vulg* (4): *KrowObr* 111; *CzechRozm* 148v; A więc/ nie fyn kowalow/ iáko był názwány/ Ale Syn rzemieśniká/ co fłońce z świtániem Stworzył księżyc y gwiazdy fwym vpodobániem. *GrabowSet* K; *WujNT Luc* 21/25. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 10 r.*].

»miesiąc, (i, a, albo) gwiazda; miesiąc z gwiazdami« = *luna, (et) stella Vulg, PolAnt* [szyk 42 : 11] (52; 1) : Bo iák fłońce wftytkim świecąc/ Przechodzi gwiazdy y miesiąc: Ták się Ligurgowo páńftwo ma *BierEz* G2; *OpecŻyw* 189; *HistJóz* Av; *WróbŻółt* ff3v; Ktory ku roskofsy ludzkiey vczynił ofobliwe fwiátłóci fłońce áby dzień ludziem obiáfniáło á miefiąc zgwiazdami/ áby wciemney nocy fwiecił *RejPs* 203, 217v; *RejKup* í4; *KromRozm III* B; *LubPs* C, dd5, ff3v *marg*; *RejWiz* 2v, 10, 109v, 115v, 136v, 145 [2 r.], 186; *Leop Eccli* 50/6; *BibRadz I Ia marg, c marg* [2 r.], 386b *marg, Luc* 21/25; *BielKron* 1, 16, 44, 82, 136v; Prawdác iż Słońce/ Miefyąc/ Gwiazdy/ ku żywotu á ku rodzeniu wielką moc máią *SienLek* 30v; *RejAp* BB4 [2 r.], CCv, 53v, 75; *GórnDworz* Gg4v; *RejPos* 4v, 5v, 337, Ooo3v; *BudBib Deut* 4/19, *Ps* 148/3, *Eccli* 50/6; *KochPs* 199; *SkarŻyw* 258; *ArtKanc* B6, S20, V2; *GórnRozm* K3v; *Phil* O2; *SkarKaz* 5a, 549b. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r., przy innych szeregach 7 r.*].

»niebo, (i) gwiazda; niebo z gwiazdami« [szyk 11 : 3] (13; 1): *WróbŻółt* vv4v; *RejWiz* 120v, 165; *BielKron* 136, 273; Ráno fię o Gránice fwárzę y Viázdy/ W ten czás mi fá życzliwe y Niebo y Gwiazdy. *Prot* B4v; Ale pan niebo z gwiazdami/ Włáfnemi ftworzył rękámi. *KochPs* 144; *ZawJeft* 17, 20; *GórnTroas* 68; *KochFrag* 16, 18; *SkarKaz* 514a, 519b. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r., przy innych szeregach 5 r.*].

»obłok i gwiazda« = *nubes et sidus Vulg* (4): *HistAl* Mv; y podniefione będą obłoki wielkie y mocne pełne gniewu/ y gwiazdá/ áby przeftráfyli wflytkę ziemię [!] *Leop 4.Esdr* 15/40, *4.Esdr* 15/39; *BibRadz 4.Esdr* 15/39[40].

»gwiazda, (i, a, albo) planeta« [szyk 4 : 4] (8): Ta tedy mocz y włáfnem przyrodzeniem od zwirzchnich niebieskich pániet y gwiazd/ y też dla biegu fłończa/ tym rzeczą żywiołnym bywa dana ku naprawie y ku poílaniu członkow wnétrznych *FalZioł* I 34v; *RejPs* 217v; *RejWiz* 114v; *BielKron* 465; Mercurius etiam, Gwiazdá á plánetá yedná z fiedmi plánet. *Mącz* 217d, 302d; *ArtKanc* I2v; *WujNT* 836. [*Ponadto przy innych szeregach 2 r.*].

»(ani) słońce, (i, a(l)bo, ani) gwiazda« = *sol, sidus Vulg; sol, stella Modrz* [szyk 25 : 4] (29): *RejKup* í4; *RejWiz* 10, 21v, 50, 109v, 112, 114v, 186; A gdy iuż áni fłońcá áni gwiazd było widác przez wiele dni/ á burza nie máła nádchodzilá/ iuż odięthá byłá nádzieiá wfzytká zdrowia náłfego. *Leop Act* 27/20, *4.Reg* 21/5; *BielKron* 90; *SienLek* 28, 28v; *LeovPrzep* A2v; *RejAp* 53v, 180v; *RejPos* Ooo3v; Ow też obyczáy/ ktorego poípolicie żołnierze vzywáią/ przisięgác przez słońce ábo gwiazdy/ zgánion iefť głófem Bożym *ModrzBaz* 87; *SkarŻyw* A3, 258; *ArtKanc* S20v, V2; *Calep* 567a; *GrabowSet* Bv; *WujNT Luc* 21 *arg, Act* 27/20; *SkarKaz* 43b, 487a, 518a. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 14 r., przy innych szeregach 40 r.*].

»gwiazda i (a) światłość« = *stella et lumen Vulg* (2): *WróbŻołt* 148/3; iákochmy słyfzeli/ iż ná powietrzu nowe gwiazdy á dziwne fwiáthłości fie okázowały *RejPos* 81. [*Ponadto przy innych szeregach* 3 r.].

Wyrażenia przyimkowe: »pod gwiazdy« = *bardzo wysoko* (1): Tu mařz okręty z płóciennymi fkrzydły/ Tu mařz z Zamorza trefne sżydływidły/ Mářzty wyniofle z boćianimi gniazdy/ Pod fáme gwiazdy. *KlonFlis* H2.

»pod gwiazdami« (1): Ieřth kraina barzo nędzna pod gwiazdami ktore po łacinie Polus Arcticus á polaci wozem zową. Ziemia ta księdzu Mořkiewskiemu ieřt poddana *MiechGlab* 62.

»o gwiazdzie« = *wieczorem* (1): Ow záfię co ma płáćić radby áby mu fie Gody vmknęły ář dwie niedzieli po wielkiej nocy/ bo bárzo o they wiliey nie rad słyfzy/ bo thám nie iedzą ář o gwiazdzie. *RejZwierc* 159.

»po gwiazdach« = *według gwiazd* (1): Po gwiazdach się rządźić. Zyc podług ářpektu. *Observare stellas. Calag* 444b.

W przén (140) : tak teř chciál ijřby kařdy kor to vznál/ ij chwáláťz ią/ dwanáćcie gwiazd w iey koronę kládl. *OpecŻyw* I79v; abyfcie wzięli bez końtza koronę wieczné chwály/ ktorá ieřt kaznodzieyřká/ a ta rzeczóná gwiazdą/ iako o tym napiřál Daniel *OpecŻyw* 187v, 179v [3 r.], 180, 180v [4 r.], 181 [4 r.]; *PatKaz II* 57v [2 r.]; *PatKaz III* 126 [2 r.]; *KromRozm III* O3v; *BielKron* 42v; *Prot B*; *BibRadz Apoc* 3/1, 9/1; Śiedń gwiazd řą Anyołowie řiedmi kořciołow *RejAp* 15; A gdy iuř ten fláchetny klucz był ták złaman/ zelřon/ á zepřowan/ oto słyfzyřz iż they mářney gwiazdzie która iáko słyfzyřz vpádlá ná ziemię/ wřpák fie ieřt obroćił/ y dano iey klucz do przepářci. *RejAp* 77v, BB, BB2v, [13] [2 r.], 16v [2 r.], 17 (35); A ty záfię ktore tu przełožyc raczyřl nád tymi řtády řwemi zowie ie iářnemi pochodniámi řwemi/ zowie ie gwiazdami *RejZwierc* 130v; *BudNT Apoc* 1/20, 2/1; Lecř gdy zář o złych powieda/ ktorych teř gwiazdami názywa/ tedy im řpádnienie z niebá przyczyta. *CzechRozm* 28v; *SkarŻyw* 25, 26; Koń [*herb St. Szařrańca*] to ieřt cnych Szařrańcow wřáľny/ Co pod Tryonem záwřze był poháńcom řtráľny. Przeto godzien teř/ áby gwiazd około řiebie Peľno máiáć/ nam řwiećił/ y řiadł w iářnym niebie. *BielSenřoach* 2; *WujNT Apoc* 1/20, s. 841 [2 r.] *Apoc* 2/1, s. 844, *Apoc* 3/1 (12).

gwiazda czego (8) : *RejAp* 75v [2 r.]; Zápomniawřzy thego/ iż Sálomon wierne tákie pářterze á wierne tákie řzáfárze řłow prawdziwych Páńřkich zowie gwiazdami řwiátá tego. *RejPos* 124v, 6v, 124v; *SkarŻyw* 209; Biřkupi řą gwiazdami kořciołá *WujNT* 841; *SkarKaz* 81b.

W charakterystycznych poľczeniach: *gwiazda bořa, kořcielna* (2), *marna, niewidana, nieřlachtetna* (2), *prawdziwa, szczera, złota*; *gwiazda kořciołá* (2), *řwiata tego* (4).

Frazy: »gwiazda řwieci (a. ořwieca), řwiecáć; řwiećić gwiazdami« (2 : 1; 1): A ták thá oblubienicá vřtháwicřnie ma ná głowie řwoiey thy gwiazdy řwięte/ to ieřt/ ony Pářriářchy / Proroki/ y Apořtołow onych dwanáćcie/ á řwieći tymi gwiazdami iáko y mieřáćem takře vřtáwicřnie błáďzącym w tey cyemnořci řwyátá tego. *RejAp* 99v; Powieda dáľey iżem ia ieřth oná wáľzá gwiazdá iutřenna wam iáľno záwřřdy á vřtáwicřnie řwiecáć. *RejAp* 194v, 76v, 194v.

»gwiazda upadłá (a. spadłá, a. pada); gwiazda upadłá (a. spadłá) [*part*]« [*szyk zmienny*] (11; 5): *RejAp* CCv, CC2, 76v, 77 [3 r.], 79 (10); Páďáię gwiazdy/ to ieřt ludzie náucřeni/ á nie řmieię řwiećić

przed zaćmieniem łożącá onego/ ktore Sálomon iáwnie zowie gwiazdami fwiátá tego. *RejPos* 6v; Antichriřt ten/ ktorego Ian w Obiáwieniu řwym gwiazdą z niebá ná ziemię vpádłá názywa/ kluczem onym do przepáści wźiętym. *CzechRozm* 188v; Y Zátrábił piąty ániół/ y widzialem gwiazdę áno řpádłá z niebá ná ziemię [*vidi stellam de caelo cecidisse in terram*]/ á dano iey klucz řtudnie przepáści. *WujNT Apoc* 9/1, *Apoc* 9 arg, s. 859 [2 r.].

Wyrażenia: »gwiazda błąkajúca się« = *człowiek błądzący* (2): Cić řą [...] wáły řrogie morřkie/ przez piány řwe zelżywořci řwoie wyrzucájące/ gwiazdy błąkájące řię [*sidera errantia*]/ ktorým chmurá cięmnořci ná wieki iefť záchowána. *WujNT Iudae* 13, s. 836.

»gwiazda jasna« = *stella splendida Vulg, PolAnt* [szyk 10 : 2] (12): *Leop Apoc* 22/16; *BibRadz Apoc* 22/16; gdyż tu řam Pan ná końcu wřpominác ráczy: Iż ia Iezus wam to obiawiam ktorým iefť y Duch y Gwiazdá iářna. *RejAp* 190v, [13]v, 193,194v; Ale iářne my gwiazdy mamy/ ktore nas wiodą do tego Bethleem/ do tego krolá á Páná nářzego/ á to řą řwięte řłowá á wierne obietnice iego. *RejPos* [36]v, [36]v [2 r.]; *CzechEp* 318; *WujNT Apoc* 22/16; Nie dármo wielcy oni Theologowie dwie iářne kořciołá Bożego gwiazdzie/ Bázylius y Názyánzenus [...] przez trzynařcie lat/ porzuciwřzy wřzytkie Greckie piřmá/ řámego řię piřmá ř. vczyli *SkarKaz* 81b.

»gwiazda niebieska« (5): thedy ie [*przełożonych Kořcioła*] mořemy włáwnie zwác gwiazdami niebieřkami/ gdyż nam řwiecá niebieřkami á nie ziemřkami rzeczámí řwiátá tego. *RejAp* 76v, 76v [2 r.], Dd4v; *OrzQuin* A4.

Zestawienie: »gwiazda jutrzenna, zaranna« = *stella matutina Vulg, PolAnt* [szyk 16 : 1] (11 : 6): *Leop Apoc* 22/16; Iákom ia teź wźiął od Oycá mego/ y dam mu gwiazdę zaránną. (*marg*) Obiecuie wierným řámego řiebie dać/ y zowie řię zaránną gwiazdą. (–) *BibRadz Apoc* 2/28, *Apoc* 22/16; Abowiem do thego iefźcze pocźátku twego obiecakći dác gwiazdę iutrzenną/ korać dořwieci áź do ořwiecena twego od Słóńcá wiecznego. *RejAp* 40v, 32, 32v, 33v [3 r.], 41, 193, 194v, Dd4; *CzechEp* 318; *WujNT Apoc* 2/28, 22/16.

Szeregi: »(słóńce), (i) mieřąc, (i, jako i) gwiazdy« (6): Przymowił mu ociec/ řnadź mnimařz áby ia łożńce/ mátká mieřąc/ bracia gwiazdy ciebie będyem chwalić ná zyemi. *BielKron* 16; *RejAp* 75v [2 r.], 76, 99v, Ffv. [*Ponadto przy innym szeregu* 1 r.].

»gwiazda, (albo) řwiatłořć« [szyk 1 : 1] (2): *RejAp* 41; gwiazdą řwoię/ Pan Bog/ to iefť pořłáncy řwymi (ktorzy řię w piřmie gwiazdami [*kust: gwiazdá*]/ řwiatłořcią/ y łożńcem zową) od Apořtołřkiew y Rzymřkiew Piotrá ř. řtolice obwieřcić nas niegodne raczył *SkarŻyw* 26.

Wyrażenie przyimkowe: »pod gwiazdą« (1): PAnie/ twarz řwą/ przybránną W rumiánořć vcźciwořci/ Serce/ pełne żáłořci/ Pod gwiazdą niewidánną/ Niořę/ żłořci řwych/ licźbę nieřłychánną. *GrabowSet* Sv.

Przen (25) :

a) *O pólnocnych, zimnych krajach* (1) :

Wyrażenie: »zimna gwiazda« (1): PRzychodnia iefťem z Párnázu w te kráie/ Gdzie moc řimnych gwiazd Aquilo wydáie/ Y gdzie Słowieńřki Bohater Lech řławny/ W puřtyniách řczerych záczywał wiek dawny *GrochKal ktv*.

b) O Matce Boskiej (15) : Atoć to iest oná gwiazdá/ ktorej ziemskich grzechow wilgotności nigdy nie dołży. *LatHar* 477, Aaa6.

gwiazda kogo (1): śpowiednikow gwiazdo/ wślytkich wybranych ij blogoślawionych chwálo/ tys wślytkimi tznótami okráłłona *OpecŻyw* 185.

Wyrażenie: »gwiazda jasna« (1): O Marya gwiazdo naiásnieyfza/ modl. *LatHar* 505.

Zestawienia: »gwiazda jutrzenna« (1): Láfkáwa Páni/ odpuść grzechy ślugom thwoim. Bądź pozdrowiona gwiazdo iuthrzenna *KrowObr* 164v.

»gwiazda morska« [szyk 6 : 4] (10): *OpecŻyw* 190; *PatKaz I* 9v; *PatKaz III* 90, 126v; Morfka gwiazdá v Papieżnikow Panna Marya. *KrowObr* 162 marg [*idem* Ss3v] 162 [2 r.], Ss3v; *Aue maris stella*. Witay gwiazdo morfka/ Wierna Mátko Bołka *LatHar* 405, 479.

c) O Matce Boskiej i św. Elżbiecie (1) :

Wyrażenie: »gwiazda niebieska« (1): ij poczęłafta s łobą gadatz ij rozmawiatz/ dwie gwiazdzie niebiekie matki święte [*Elżbieta i Maryja*]. *OpecŻyw* 11v.

d) O św. Stanisławie (2) : O Stániłáwie gwiazdo Polfka/ ćiebie thwoy lud Polfki/ prośi ábyś weśpołek s Synem Bożym nád nimi śmiłował. *KrowObr* 69v [*idem*] 172v.

e) O Stefanie Batorym (1) : TV ZNIKLA GVIAZDA, KTOREY PROMIEN ZLOTY, OD VVEGIER VVSCZEDSZY, VVZBVVDZIL POLSKIE CNOTY: TV LEZY, SMIERCIA SAMA ZVVYCIEZONY, ON STEPHAN z SZOMLA, BATORY RZECZONY. KROL Y ROZVMV Y SERCA VVIELKIEGO *GrochKal* 20.

f) O szczęściu, radości (1) :

Fraza: »gwiazda zachodzi« (1): Gdy wodopławné ich okręty one/ Krolewskie dzieci łobie powierzone/ Z ręku oycowkich/ łyná z corką bráły: A żagle wiatrom w ten kray podać miały. Kto ich mogł śłyfzeć żáłołne żegnanie? Kto mogł bez żalu w ten čás pátrzyć ná nie/ Gdy oycu gwiazdy iego záchodziły? *GrochKal* 5.

g) O światłości, jasności [czego] (3) : ábyś tákież racził obiáłnić ty nędzne łercá náłze/ gwiazdá á promieniem światłości Bołtwá twoiego *RejPos* 37v.

Szeregi: »świeca a gwiazda« (1): Niech ćię wiernie y prawdziwie łzukamy przy świecy y gwiazdzie łłowá twego *SkarKaz* 520b.

»światłość a gwiazda« (1): y zbáłwochwáłłtwá łprofne^{g0} powołał nas do wiary prześławney: w ktorey nam oznáymił/ wielkie imię łwoie/ y tego iedynego łyná łwego iemu w Bołtwie rownego/ y niebiekú światłościá á gwiazdá Duchá łwego/ łercá náłze do niego przyćiągnął. *SkarŻyw* 25.

h) Błyszcząca kropla (1) : Switánie/ żiołom/ wdźięczná rofę/ nieśie/ Mnie/ ná powiekách/ gwiazdy łez odchodzą *GrabowSet* H.

2. Przedmiot lub znak uważany za podobny kształtem do gwiazdy; sidus Vulg, PolAnt (15) : *FalZiol* IV 51b; álic ćłowiek dziwnieyfzy niż iny/ Chodzi łobie coś myłłac okołó krzewiny. Skrzydełká ma v głowy/ łtrzałkę w ręku nośi/ A gwiazdá mu v głowy promienie roznośi. *RejWiz* 142v; *Leop Act* 7/43; Też kościoł wielki ná zamku Krákovskim dał połozyc błáchámi/ Kor á weśrodku gwiazdami złotemi ochędożyc. *BielKron* 376; Sędmierfka żiemiá ná chorągwi nośi od połowice thrzy polá czyrwone á trzy białe/ druga połowicá pole błękitne ma ze trzemi rzędmi gwiazd. *BielKron* 425, 135, 425 [2

r.], 425v; *BudBib* I 452c marg, *Am* 5/26; Owłzemeście przyięli namiot Molochow/ y gwiazdę bogá wálze⁸⁰ Remfamá/ obrázy ktoreście czynili/ ábysście im pokłon czynili. *WujNT Act* 7/43.

W charakterystycznych połączeniach: gwiazda złota (3); gwiazdami ochędożyć; z gwiazdami przychędożony.

Wyrażenie: »gwiazda jasna« (2): Potym vkazał łańcuch s kofci floniowej spráwiony/ s ktorego pochodziły Vij, gwiazd bárzo iáfnych godziny rozmiarzájące y rodzenie ludzkie *HistAl* A3, F8v.

Szereg: »niebo, gwiazda, płaneta« (1): oblegli oycá y z brátem ná tey wieży/ ná ktorej był przypráwił miłternym dzyáłem niebo/ gwiazdy/ Płánety z drogie⁸⁰ kámienia y ze złotá *BielKron* 164v.

Synonimy: 1. »kosmata gwiazda«, »kudłata gwiazda«, »ogonista gwiazda«, »pozorzysta gwiazda«: kometa; »psia gwiazda«: kanikuła, psianka; »siedm gwiazd«: babki, baby; »gwiazda jutrzenna«, »wieczorna gwiazda«, »zwierzęca gwiazda«: hesper, jutrzienka, wieczernica.

Cf **[GWIAZDMISTRZ]**, **GWIAZDOMĘDRELLA**, **GWIAZDOMOCNY**, **GWIAZDOMOWCA**, **GWIAZDOPAD**, **[GWIAZDOZOR]**, **GWIAZDOZORCA**, **GWIAZDOZORNY**, **WIELOGWIAZD**

ZZa